

КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИ ЧЕТЕНИЯ, 8-9 МАЙ 2019 Г.

Преслава Георгиева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

В рамките на два дни – 8-9 май 2019 г., в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ се проведеха тридесет и петите Кирило-Методиевски четения, които са част от традиционните събития, организирани от Катедрата по кирилометодиевистика към Факултета по славянски филологии. Тази година конференцията беше посветена на 1150-тата годишнина от успението на св. Кирил-Константин Философ. Провеждането на четенията е важна част от живота на Факултета, която събира на едно място езиковеди, литературоведи, историци, културолози и други специалисти, чиито научна дейност и интереси попадат в областта на старобългаристиката и славистиката. Събитието беше открито от проф. Анна-Мария Тотоманова, ръководител на Катедрата по кирилометодиевистика, а своите приветствия към участниците, организаторите и слушателите отправиха заместник-ректорът на Софийския университет – проф. Ренета Божанкова, и деканът на Факултета по славянски филологии – доц. Бойко Пенчев.

В конференцията взеха участие както български, така и чуждестранни учени, които бяха разпределени в общо седем заседания. Началото бе поставено с доклада на **Румяна Златанова**, която акцентира върху примери за редки думи и хапакси в житията на Дванадесетте пророци, коментирайки някои от употребените в текстовете етнически и географски понятия. В рамките на представянето бе направено и сравнение между различни текстови редакции на агиографските съчинения за старозаветните пророци. След това **Анна-Мария Тотоманова** разгледа въпроса за съществуването на т.нар. триезична ерес. От направените наблюдения, включващи работа с текстовете на *Пространно житие на Кирил* и *Пространно житие на Методий* и спецификите в начините за назоваване на славянската писменост става ясно, че дейността на защитаващите възгледа за първенството на еврейския, гръцкия и латинския език не може да бъде наречена ерес в същинското значение на думата. Доклад, разглеждащ проблема за вариативността на преводите, създавани в Преслав около началото на X в., представи **Анета Димитрова**. Служейки си с 16 откъса, срещащи се както в Златоструя от Йоан Златоуст, така и в Симеоновия сборник от 1073 г., тя коментира, че преводите са правени

при сходни условия, но без взаимно влияние. Приведените примери за лексикални и морфо-синтактични различия между двата текста, показват невъзможността преславските преводи, със своята вариативност и синонимия, да бъдат сведени до единен списък от езикови особености. Докладът на **Явор Милтенов** – „Старобългарските ръкописи като корпус и канон”, представи на аудиторията проблема за условния характер на т.нар. „старобългарски корпус” или „канон”, като откри случайния път на запазване и на достигане до нас на старите ръкописи, като изрази необходимостта от включването към канона и на текстове, запазени в по-късни ръкописи.

В първия конферентен ден своята работа върху историята на славянските преводи на Книги Царства представи и **Мария Тотоманова-Панева**. Тя разгледа особеностите и вариативността в сегментацията на отделните преписи, като съпоставката, разделяща ги на „извънхронографска”, „хронографска” и „тълкувателна” редакция, показва най-голямо съвпадение в преписите от първата група. Обширен преглед на българските преводи и издания на „Беседа против богомилите” от Презвитер Козма и на чуждестранните преводи на текста направи **Георги Минчев**. Освен коментар върху връзката между различните издания в България, ученият сподели и че работи върху нов превод на „Беседа”-та. С литературоведска насоченост беше докладът на **Ива Трифонова**, разглеждащ Протоевангелието на Яков, чиито преводи в славянската традиция се простират от IX до XIX в. Тя посочи, че до XVIII в. текстът е определян като „слово” (вероятно по подобие на гръцкия образец, от който са създавани преводите). Връщане към езиковедските представяния бе направено от **Гергана Ганева** с нейната работа на тема „Употреби на глаголните времена в текста на Троянската притча”. Представяйки езиковите особености на текста в различните му преписи, тя коментира темата за вече започналата граматикализация на бъдеще време, без да се е достигнало до пълно преустройство на темпоралната система към XIV в. Последният доклад за първия ден бе съвместно подготвен от **Маргарет Димитрова** и **Аделина Ангушева-Тиханова**. Те разгледаха вариациите на лексикално и на съдържателно равнище в текстове от късната южнославянска традиция, засягащи женското здраве (молитви за инициация на новороденото, за леко раждане, съвети за хранене и други). Последните бяха определени като отразяващи най-вече византийския културен репертоар, засвидетелстван в теренни изследвания до XIX–XX в.

След края на първия конферентен ден в ресторант „Алма Матер“ се състоя представянето на три значими за кирилометодиевистиката издания. Проф. Татяна Славова запозна присъстващите с „Речник на езика на Патриарх Евтимий“, като подчерта важността на този труд за обогатяването на *Историческия речник на българския език*¹. Отбелязано беше, че това е първият том, обхващащ богатата лексика на Евтимий Търновски от А до Н, като работата по следващото издание предстои. След това от проф. Анна-Мария Тотоманова беше представен „Терминологичен речник на Йоан Екзарх“. В работата по него са се включили основно млади учени, постдокторанти и докторанти заедно с доказани специалисти в областта. И двете издания са съставени по проекта „Модерна палеославистика и медиевистика“. Доц. Диана Атанасова представи сборника „Климентови четения за млади изследователи. Том 1“, в който са включени подбрани доклади от едноименната конференция, представени на изданията ѝ през 2016 г. и 2017 г.

Вторият конферентен ден бе открит със съвместния доклад на **Ангела Поповска** и **Петко Петков**, в който беше поставен акцент върху езиковите особености на ръкопис № 328 от библиотеката на Зографския манастир, които според двамата учени могат да бъдат отнесени към характеристиките на говори от Северна Македония (най-вече на този около Скопие). Следващо в програмата беше представянето на **Камелия Христова**, занимаващо се с идентифицирането на ръкопис със сигнатура НБКМ 1417, който е част от славянската ръкописна колекция на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. В хода на работата тя установява, че фрагментът принадлежи към ръкопис НБКМ 307 от същата сбирка. **Диана Атанасова** представи литературоведски доклад, в който разгледа разпространението на Житието на св. Никола Сионски (ВНГ1347) сред южните славяни, посочвайки като най-ранен т.нар. Виенски ръкопис. Тя коментира и възможните причини за объркването и сливането на личностите на св. Никола Сионски и св. Никола Мирликийски. **Амбър Иванов** прочете доклад на тема „Мъчението на св. Текла (ВНГ 1710) в славянската традиция“, в който посочи, че версиите на агиографското съчинение в южнославянски контекст са на базата на един и същ превод от гръцки, докато засвидетелстваните ръкописи от традицията на източните славяни насочват към съществуването на два преводни варианта на гръцкия оригинал.

Жени Жикова представи езиковедски доклад, разглеждащ различните словообразователни модели за формиране на *nomina agentis* в Учительното евангелие на

¹ Речникът е достъпен на следния адрес: <http://histdict.uni-sofia.bg/dictionary/search/>

Константин Преславски. Тя заключи, че с най-голяма фреквентност е този на –нкъ, характерен за IX–X век. Следваща в програмата бе **Полина Петрова**, чиято работа разгледа двете среднобългарски текстови версии на Учителното евангелие и сравнява и двата ръкописа (Зограф № 134 и Св. Троицко-Сергиевата лавра № 100), с наличния ѝ гръцки образец на текста, откроявайки разликите им. Текстово сравнение направи и **Дарина Стоянова** в своя доклад на тема „Някои морфологични особености в „Неделника” на Йосиф Брадати и неговия Одески препис”. В работата си тя определя Одеския препис на Никифор като своеобразна редакция на превода на Йосиф Брадати. Авторката на доклада коментира, че в преписа са употребени падежни форми при наличие на аналитични в неговия антиграф, което е опит за архаизиране и за усложняване на текста в синтактичен план, докато езикът на Йосиф Брадати тя определя като много по-свободен и с повече грешки в езиково отношение.

В своя литературоведски доклад **Десислава Узунова** разгледа развитието на двата превода на Богородичното чудо с иконома Теофил в ръкописната традиция на южните славяни. Темата за словообразуването бе засегната от **Явор Иванов**, който изнесе доклад на тема „Суфиксално мотивирани съществителни за лица в среднобългарския превод на Диалозите на св. Григорий Двоеслов”. Своята работа върху рядко засяганата тема за диетологичните текстове в славянската традиция през Средновековието представи **Ирина Кузидова-Караджинова**. Тя посочи, че този тип съчинения навлизат в славянския свят, включително и в България, чрез преводи от византийската културна традиция, а основа за нейния труд са двадесет ръкописа, като най-често диетоложките съчинения са включвани към различни гадателни книги. Закриващият четенията доклад беше на **Димитър Драгнев**, който разгледа темата за връзката между простонародния език и възникването на книжовния език през термините и разбиранията на руския филолог и изследовател на руските литература, култура и език Виктор Живов.

След последния доклад своите заключителни думи на благодарност към организаторите и участниците отправи проф. Анна-Мария Тотоманова, с което беше закрыта традиционната за факултета конференция, която успешно събира и предоставя платформа на учени в областта на старобългаристиката и славистиката. Тридесет и петите Кирило-Методиевски четения се проведеха като част от ежегодните Майски дни на културата на Софийския университет „Св. Климент Охридски”.